

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ,
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ
Кафедра педагогіки, професійної освіти та управління освітніми
закладами**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор з науково-
педагогічної роботи

доц. Гусев С.О.

«31» _____ 08 2021 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

ЕТИКА НАУКОВЦЯ

Підготовки: доктора філософії
Галузі знань: 03 Гуманітарні науки
Спеціальності: 032 Історія та археологія
Освітньо-наукова програма: Історія та археологія
Факультет: Історичний факультет

Вінниця – 2021

Робоча програма вибіркової навчальної дисципліни «Етика науковця» для здобувачів вищої освіти доктора філософії галузі знань: 03 Гуманітарні науки за спеціальністю: 032 Історія та археологія. Освітньо-наукової програми Історія та археологія.

Мова навчання: українська
« 20 » червня 2021 року

РОЗРОБНИК: Галузьяк В.М., доктор педагогічних наук, професор ВДПУ імені Михайла Коцюбинського

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами
Протокол № 21 від «30» червня 2021р.
Завідувач кафедри педагогіки,
професійної освіти та управління
освітніми закладами

О.В. Акімова

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні навчально-методичної комісії Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації
Протокол № 1 від «27» серпня 2021 р.

Голова навчально-методичної комісії
Навчально-наукового інституту педагогіки,
психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації

О. В. Волошина

© Галузьяк В.М., 2021 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 03 – Гуманітарні науки	Вибіркова	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)	Спеціальність 032 – історія та археологія Освітньо-наукова програма «історія та археологія»	РІК ПІДГОТОВКИ	
		1-й	1-й
Загальна кількість годин – 90		СЕМЕСТР	
		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: <i>аудиторних – 1,5 самостійної роботи студента - 4</i>	Ступінь вищої освіти: доктор філософії	18 год.	4 год.
		ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	
			4 год.
		ЛАБОРАТОРНІ РОБОТИ	
		6 год.	
		ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАНЯТТЯ	
		САМОСТІЙНА РОБОТА	
66 год.	82 год.		
		ВИД КОНТРОЛЮ: залік	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи % становить:

для денної форми навчання – 27%:73%

для заочної форми навчання – 9%:91%

2. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчання

2.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Етика науковця» є ознайомлення слухачів з етикою науковця як розділом прикладної етики, з основними поняттями та проблемами цієї галузі, а також з нормами етичної поведінки вченого; формування уявлення про основні етичні проблеми, пов'язані з науковою діяльністю; доведення необхідності дотримання моральних вимог у науковій діяльності та принципів відповідального наукового дослідження; формування системи знань в галузі науково-дослідницької етики.

2.2. Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- ознайомлення слухачів з поняттями та категоріями етики наукової діяльності;
- формування у слухачів уявлень про співвідношення етики та наукового знання;
- розкриття сутності основних цінностей наукової діяльності;
- осмислення ключових моральних проблем взаємодії науки та сучасного суспільства;
- аналіз наслідків впливу науки, техніки та технології на навколишнє середовище;
- ознайомлення слухачів з етичними нормами наукового товариства;

2.3. Компетентності.

2.3.1. Загальні компетентності:

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; оволодіння загальнонауковою компетентністю, спрямованою на формування системного наукового світогляду.
- Здатність діяти на основі етичних міркувань та академічної доброчесності.
- Здатність до самоменеджменту, планування й розв'язування задач власного безперервного професійного і особистісного саморозвитку.

2.3.2. Фахові компетентності:

- Здатність до різних видів історико-педагогічного аналізу (історико-логічного, компаративного, ретроспективного); адаптувати та застосовувати ідеї видатних педагогів у сучасній педагогічній практиці.

- Готовність здійснювати освітню й науково-дослідницьку діяльність на основі гуманістичного світогляду і глибокого проникнення в суть педагогічних явищ і процесів із залученням широкого кола наукових джерел.

2.4. Програмні результати навчання:

- Демонструвати системний науковий світогляд, уміння узагальнювати, критично, креативно мислити, формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, проявляти гнучкість у прийнятті рішень на основі логічних аргументів на засадах загальнонаукової методології; дотримуватись професійної етики.

- Демонструвати лідерські якості, навички міжособистісної взаємодії, вміння працювати в команді дослідників, дотримуючись принципів наукової етики.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Етика як філософська і наукова дисципліна.

Походження етики. Проблеми і завдання етики. Роль етики в системі науки і філософії. Різні моделі етичного знання. Специфіка етичного пізнання. Суцє і належне. Основні категорії філософії моралі. Проблема обґрунтування моралі. Особистісний і соціальний аспекти моралі. Мораль і устої. Цінність і оцінка. Структура етики. Формування прикладної етики. Наука як об'єкт вивчення етики. Предметна область етики науки. Роль наукової етики в сучасній науці.

Тема 2. Наука і етика: історія взаємовідносин.

Тотожність знання і блага в філософії Стародавньої Греції. Інтелектуалізм Сократа. Поділ стоїками філософії на фізику, логіку і етику. Конфлікт науки і релігійної етики в середні віки. Концепція «двох істин». Пріоритет моральності перед пізнанням в класичному європейському раціоналізмі. Наука як головна цінність суспільства у світогляді Просвітництва. Диференціація наук про природу і наук про дух в неокантіанстві. Ціннісна основа наук про дух. Наукова етика як галузь теорії еволюції. Уявлення про ціннісну нейтральність і самодостатність науки в 1-й половині ХХ століття. Маніфест Ейнштейна - Рассела. Сцієнтизм і антисцієнтизм. Моральна рефлексія про науку в 2-й половині ХХ століття. Поява гуманістично орієнтованих наукових доктрин. Плюралізм поглядів на співвідношення науки і етики у наш час. Наука і етика в епоху глобалізації. Актуальність етики науки в сучасному суспільстві.

Тема 3. Сучасна професійна етика.

Відмінності прикладної, професійної, корпоративної етики. Етика науки і етика науковця. Умови виникнення і функції професійної етики. Цінність професіоналізму. Моральний престиж професії. Ділові і моральні якості професіонала. Зв'язок професіоналізму і моральності. Професійний обов'язок, покликання і професійна відповідальність як цінності, властиві діяльності фахівця. Етика науки в системі професійної етики. Кодекси професійної етики, їх взаємозв'язок з універсальними вимогами моралі. Професійний етикет. Норми етикету в науковому співтоваристві. Наукові школи, напрями, корпорації. Наукові контакти. Статус і ранг ученого. Вчені ступені і звання як складові соціального статусу. Правила наукового спілкування, дискусії, полеміки. Опонування, рецензування, спростування, експертиза. Види критики. Самокритика. Редагування.

Тема 4. Цінності наукового знання.

Наука як форма духовного досвіду людини. Знання як цінність. Ідеал науковості: різні розуміння. Цілі наукового пошуку. Місія і етос науки. Цінності наукового пошуку: свобода дослідження, об'єктивність, неупередженість, неангажованість, критичність, публічність, сумлінність, професіоналізм, наступність. Гуманістичні цінності науки: безкорисливість, правдивість, толерантність, ідея служіння суспільству. Культурно-світоглядна функція науки в соціумі. Можливі негативні риси науки: суб'єктивізм, нігілізм, ангажованість, упередженість, ксенофобія, недобросовісна конкуренція.

Тема 5. Соціальна відповідальність наукового співтовариства.

Поняття відповідальності в етиці; види відповідальності. Відповідальність як зворотна

сторона свободи. Відмінність «зовнішньої» етики науки як відповідальності вченого співтовариства за майбутнє цивілізації і «внутрішньої» (професійної) етики науки як нормативного регулювання стосунків усередині самого наукового співтовариства. Наука і соціум: неоднозначність вимог щодо відповідальності науки. Необхідні моральні обмеження науки як виду людської діяльності. Можливість різного використання наукових результатів. Етика науки і етика технології. Відповідальність ученого перед людством, країною, науковим співтовариством, науковою школою. Роль ученого в суспільстві. Національна приналежність і космополітизм ученого. Наука і релігія, знання і віра. Принцип толерантності і терпимості до інших точок зору. Конфесійна приналежність ученого.

Тема 6. Міжнародні конвенції про роль науки в суспільстві і статус ученого.

Перші історичні спроби регламентації наукової діяльності: клятви, зобов'язання, корпоративні статuti, кодекси. Необхідність універсальних конвенцій, усвідомлена в ХХ ст. Нюрнберзький кодекс про заборону медичних експериментів над людиною (1947). Пагуошський рух учених: історія і сучасність. Декларація Хельсінкської Всесвітньої медичної асоціації (1964). «Рекомендація відносно статусу працівників науки», прийнята 18 Генеральною асамблеєю ЮНЕСКО в 1974 р. «Норми наукової етики», прийняті Сенатом Товариства М. Планка в 2000 р. Їх світоглядна і моральна основа. Всесвітня комісія з етики наукових знань і технології (COMEST) при ЮНЕСКО. Премія ЮНЕСКО ім. Авіценни з наукової етики.

Тема 7. Моральна оцінка науково-технічного прогресу.

Ідея прогресу у філософії. Різні етичні тлумачення ідеї прогресу. Прогрес і регрес. Поняття морального прогресу. Етичне осмислення техніки. Гуманізація і дегуманізація суспільства. Науково-технічний і моральний прогрес. Моральна оцінка перспектив техногенної і інформаційної цивілізації. Етика технології. Інформаційна етика.

Поняття і види глобальних проблем людства. Роль науки в їх виникненні і осмисленні. Моральні оцінки війни і моральні підстави миру. Наука і екологічна криза. Екологічна етика. Демографічна етика і проблема справедливого розподілу ресурсів. Етичне осмислення процесів глобалізації і загроз, пов'язаних з нею (тероризм, масова міграція, бідність, епідемії тощо).

Тема 8. Етика окремих наук.

Етика науки і етика окремих наук. Чи усі галузі науки потребують етики? Співвідношення універсальних моральних вимог, загальнонаукових моральних вимог і норм окремих наук. Відмінності в ціннісному і нормативному аспекті точних, природничих і гуманітарних наук. Умови і передумови появи прикладної етики. Функції професійної етики. Необхідність морального контролю галузей знання, що стосуються життя і благополуччя людей. Біоетика. Біомедична етика. Педагогічна етика.

Тема 9. Академічна доброчесність.

Фальсифікація як метод теоретичного пізнання і фальсифікація як умисне введення в оману. Істина і брехня в логіці та етиці. Відмінність між гіпотезою, моделюванням, проектуванням і фальсифікацією. Помилки і свідоме спотворення фактів. Фабрикація даних. Наука і її антиподи: лженаука, паранаука, псевдонаука; умови їх появи, розвитку і їх моральні підстави. Історичні приклади фальсифікацій: алхімія, расова теорія, клонування. Відповідальність за фальсифікацію в сучасній науці. Плагіат і авторські права. Проблема авторства і першості в науці. Наукові публікації. Визначення авторства публікації. Авторство і співавторство. Авторський внесок. Авторська відповідальність. Авторські заслуги. Довіра до авторитету. Цитування, посилання, вдячності, інтерпретація; користування науковими даними. Наукометрія. Наукове відкриття; проблема новизни. Відкриття і сенсація. Першість у наукових відкриттях. Наукова ідея і її реалізація. Наукові висновки і їх обґрунтування. Моральна оцінка закріплення імені автора в науковій термінології. Принцип наукової чесності. Поняття інтелектуальної власності. Авторські права. Патенти. Міжнародні конвенції про захист авторських прав. Законодавча охорона авторських прав. Інновації в науці. Авторські права і глобальна мережа. Авторські права на кваліфікаційні роботи. Норми бібліотечної і архівної справи. Поняття «Злочини в науці». Поняття плагіату, різні міри плагіату. Плагіат, підлог, обман. Види підлогів. Етичні конфлікти в науці і шляхи їх дозволу. Етичні санкції.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л.	пр.	лб.	інд.	с.р.		л.	пр.	лб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7						
Розділ 1. Етичні основи науково-дослідної діяльності вченого												
Тема 1. Етика як філософська і наукова дисципліна.	9	2				7	11	2			9	
Тема 2. Наука і етика: історія взаємовідносин.	10	2				8	9				9	
Тема 3. Сучасна професійна етика.	11	2		2		7	11		2		9	
Тема 4. Цінності наукового знання.	9	2				7	9				9	
Тема 5. Соціальна відповідальність наукового співтовариства.	9	2				7	9				9	
Тема 6. Міжнародні конвенції про роль науки в суспільстві і статусі ученого.	9	2				7	9				9	
Тема 7. Моральна оцінка науково-технічного прогресу.	9	2				7	9				9	
Тема 8. Етика окремих наук.	12	2		2		8	11		2		9	
Тема 9. Академічна доброчесність.	12	2		2		8	12	2			10	
Усього годин	90	18		6		66	90	4	4		82	

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д. ф.	З. ф.
1.	Сучасна професійна етика.		2
2.	Етика окремих наук.		2
	Усього годин		4

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д. ф.	З. ф.
1.	Сучасна професійна етика.	2	
2.	Етика окремих наук.	2	
3.	Академічна доброчесність.	2	
	Усього годин	6	

7. Теми індивідуальних занять (навчальним планом не передбачено)

8. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин	
		Д. ф.	З. ф.
1.	Етика як філософська і наукова дисципліна.	7	9
2.	Наука і етика: історія взаємовідносин.	8	9
3.	Сучасна професійна етика.	7	9
4.	Цінності наукового знання.	7	9
5.	Соціальна відповідальність наукового співтовариства.	7	9
6.	Міжнародні конвенції про роль науки в суспільстві і статусі ученого.	7	9
7.	Моральна оцінка науково-технічного прогресу.	7	9
8.	Етика окремих наук.	8	9
9.	Академічна доброчесність.	8	10
	Всього	66	82

9. Індивідуальні завдання (навчальним планом не передбачено)

10. Методи та технології навчання

- словесні методи: лекція, пояснення, бесіда, навчальна дискусія;
- наочні методи: ілюстрування, демонстрування, комп'ютерна презентація;
- робота з навчально-методичною літературою, науковими джерелами і електронними ресурсами: конспектування, тезування;
- за характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний, проблемний виклад, частково-пошуковий, дослідницький.

11. Критерії та методи оцінювання

Методи оцінювання: усний контроль, письмовий контроль, тестування.

Поточний контроль проводиться на усіх видах аудиторних занять (лекції, практичні, індивідуальні, лабораторні заняття), а також оцінюється самостійна робота студентів з кожної теми.

Поточний контроль на усіх видах аудиторних занять реалізується такими методами: усне і письмове опитування, підготовка та демонстрація презентацій, проведення контрольних робіт, тестування.

Поточний контроль виконання самостійної роботи здійснюється за усіма темами.

Методи підсумкового оцінювання: усний, письмовий, тестовий залік.

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за виконання лабораторних досліджень; оцінка (бали) за практичну діяльність; оцінка (бали) за участь у наукових конференціях, олімпіадах, підготовку наукових публікацій тощо. Здобувачам вищої освіти після аудиторних занять надається право підвищувати свій рейтинг під час складання екзаменів та заліків (підсумкового контролю) за графіком екзаменаційної сесії.

На підсумковий (семестровий) контроль – залік – відводиться 30 балів.

Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється згідно з Критеріями оцінювання знань і вмінь студентів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за такими рівнями і критеріями:

Оцінка за шкалами ECTS, стобаловою, розширеною	Критерії оцінювання	Рівень досягнень здобувача
<p>A 90-100 балів ВІДМІННО</p>	<p>Здобувач вищої освіти володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні; комплексом знань та вмінь, який характеризується системністю. Застосування знань здійснюється на основі самостійного цілеутворення, побудови власних програм діяльності.</p> <p>Здобувач вищої освіти проявляє нешаблонність мислення у виборі і використанні елементів комплексу знань, здатний самостійно і творчо використовувати набуті уміння відповідно до варіативних ситуацій навчання.</p> <p>Здобувач вищої освіти спроможний самостійно формулювати узагальнення та висновки, нові задачі, розв'язувати нестандартні задачі, ситуації. Навчально-пізнавальна активність обумовлена пізнавальними інтересами, мотивами саморозвитку і професійного становлення.</p> <p>Здобувач вищої освіти проявляє інтерес до актуальних проблем відповідного освітнього компонента, може під керівництвом викладача вибрати предмет наукового дослідження, проводити самостійну науково-дослідну роботу.</p>	<p>ВИСОКИЙ</p>
<p>B 80-89 балів ДУЖЕ ДОБРЕ</p>	<p>Здобувач вищої освіти володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні.</p> <p>Здобувач вищої освіти володіє комплексом знань та вмінь, який є частково-впорядкованим. У процесі застосування знань здобувач вищої освіти спроможний вибрати необхідний елемент комплексу знань та вмінь.</p> <p>Застосування знань та вмінь здійснюється як у стандартних ситуаціях, так і при незначних варіаціях умов на основі використання загальних рекомендацій. Відбувається перенесення сформованих умінь або їх комплексів на розв'язування незнайомих задач, ситуацій.</p> <p>Навчально-пізнавальна активність стимулюється пізнавальними інтересами, продукт діяльності оцінюється як професійно значущий.</p>	<p>ВИСОКИЙ</p>
<p>C 75-79 балів ДОБРЕ</p>	<p>Здобувач вищої освіти володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на підвищеному рівні, може усвідомлено застосовувати знання та вміння для висвітлення суті питання. Комплекс знань частково-структурований. Знання застосовуються переважно у знайомих ситуаціях.</p> <p>Здобувач вищої освіти усвідомлює особливості навчальних задач, ситуацій тощо. Пошук способів їх розв'язання здійснюється за зразком.</p> <p>Здобувач вищої освіти спроможний аргументувати застосування певної методичної дії у ході розв'язування задач, ситуацій тощо.</p> <p>Навчально-пізнавальна активність стимулюється мотивами професійного становлення і пізнавальними інтересами.</p>	<p>ДОСТАТНІЙ</p>
<p>D 60-79 балів ДОБРЕ</p>	<p>Здобувач вищої освіти володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на середньому рівні, може проілюструвати власними прикладами відповідь на питання, частково усвідомлює специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо, має знання про способи розв'язування типових задач, ситуацій тощо. Однак процес самостійного розв'язування задач, ситуацій тощо потребує опори на зразок.</p> <p>Навчально-пізнавальна активність здобувача вищої освіти є ситуативно-евристичною. Домінують мотиви обов'язку та особистого успіху. Використання засобів саморозвитку та самопізнання відбувається не усвідомлено.</p>	<p>ЗАДОВІЛЬНИЙ</p>
<p>E 50-59 балів ДОСТАТНЬО</p>	<p>Здобувач вищої освіти володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компоненту на середньому рівні. Має уявлення про специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо. Виконання дій при роз'ясненні задач, ситуацій частково усвідомлюється, здійснюється частково правильно.</p>	<p>НИЗЬКИЙ</p>
<p>Fx 35-49 балів НЕЗАДОВІЛЬНО</p>	<p>Здобувач вищої освіти володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст основних розділів. Виконання окремих дій відбувається не усвідомлено, однак переважно правильно, навчально-пізнавальна активність мотивується ситуативно-прагматичним інтересом.</p>	<p>НЕЗАДОВІЛЬНО</p>
<p>F 0-34 балів НЕПРИЙНЯТНО</p>	<p>Здобувач вищої освіти володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст окремих розділів. Виконання окремих методичних дій відбувається несвідомо, у більшості неправильно, навчально-пізнавальна активність проявляється лише у ситуаціях зовнішнього примусу.</p>	<p>НЕЗАДОВІЛЬНО</p>

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ТА САМОСТІЙНА РОБОТА																		Підсумкова контроль (залік)	Загальна кількість балів
РОЗДІЛ 1																			
T1		T2		T3		T4		T5		T6		T7		T8		T9			
Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.		
4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	30	100

Шкала оцінювання: розширена та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за розширеною шкалою
90-100	A	Відмінно
80-89	B	Дуже добре
75-79	C	Добре
60-74	D	Задовільно
50-59	E	Достатньо
35-49	FX	Незадовільно
1-34	F	Неприйнятно

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Етика науковця».

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Етика наукових досліджень : [посібник] / [Москаленко В. Ф. та ін.] ; за ред. акад. НАМН України, проф. В. Ф. Москаленка ; Нац. мед. ун-т ім. О. О. Богомольця. Вінниця : Нова Книга, 2011. 165 с.
2. Етика науки: виклики сучасності : монографія / [М. М. Кисельов та ін.] ; НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. Ніжин : Лисенко М. М. [вид.], 2014. 246 с.
3. Філософія науки / за ред. І. С. Добронравової. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2018. 255 с.
4. Етичний кодекс ученого України / НАН України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09/conv?lang=ru#Text>

Додаткова

1. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Зdirко Н. Г. Професійна етика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Центр учбової л-ри, 2011. 251 с.
2. Етос і мораль у сучасному світі / [Аболіна Т. Г., Ермоленко А. М., Кисельова О. О. та ін.] ; під ред. В. А. Малахова. Київ: Вид. ПАРАПАН, 2014. 200 с.
3. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Йонас Ганс ; [пер. з нім.: А. М. Ермоленко, В. А. Ермоленко]. К. : Лібра, 2001. 399 с.
4. Кодекс наукової етики (Проект) / [Всеукраїнська громадська організація «Українська федерація вчених»]. К. : Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М.Доброва НАН України, 2005. 8 с.
5. Кодекс честі науковця, або етичні норми та добрі манери у науці / пер. з польс. ; Етичний комітет Польської академії наук. Львів : Галицька видавнича спілка, 2003.
6. Мануйлов Є. М. Філософський аналіз проблеми професійної відповідальності / Є. М. Мануйлов // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Збірник наукових праць.

2011. № 8. С. 11-19.
7. Марчук М. Г. Ціннісні потенції знання. Чернівці : Рута, 2001. 319 с.
  8. Мирская Е. З. К.Мертон и этос классической науки. *Философия науки*. Вып. 11: Этос науки на рубеже веков. Москва, 2005. С. 11-27.
  9. Назаров В.Н. Прикладная этика. Москва, 2005. 302 с.
  10. Никифоров А.Л. Философия науки: история и теория. Москва, 2006. 280 с.
  11. Онопрієнко В. Этос науки в эпоху змін. *Вісник Національної академії наук України*. 2009. № 6. С. 58-62.
  12. Перова О. Є. Філософські аспекти біоетики : навчальний посібник. Київ, 2009. 171 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html>
2. Електронна бібліотека «Платон. Філософія без меж» <https://platona.net/>
3. Електронна бібліотека Максима Мошкова (філософія, політологія, релігієзнавство, психологія та ін.) <http://www.lib.ru>
4. Електронна бібліотека Слави Янко (філософія, психологія, культурологія, мистецтво, історія та ін.) <http://yanko.lib.ru/gum.html>
5. Електронна бібліотека з філософії (бібліотека О. Злигостєва) <http://filosof.historic.ru/books.shtml>
6. Окремі тексти з філософії (бібліотека О. Косилової) <http://elenakosilova.narod.ru/uhref.html>
7. Кордюм В. А. Біоетика: минуле, сучасне і майбутнє. *Вісник Національної академії наук України*. Загальнонауковий та громадсько-політичний журнал. 2001. № 12. URL: <http://www.nbu.gov.ua/portal/all/herald/2001-12/4.htm>
8. Кундієв Ю. Біоетика – веління часу. *Вісник Національної академії наук України*. Загальнонауковий та громадсько-політичний журнал. 2001. № 11. URL: <http://www.nbu.gov.ua/portal/all/herald/2001-11/4.htm>
9. Локтев В., Трахтенберг І. Біоетика і псевдонаука. *Вісник Національної академії наук України*. Загальнонауковий та громадсько-політичний журнал. 2010. № 10. URL: <http://www.nbu.gov.ua/portal/all/herald/2010-10/a5.pdf>
10. Малахов В. Етичний кодекс ученого: аксіологія і прагматика. *Вісник Національної академії наук України*. Загальнонауковий та громадсько-політичний журнал. 2009. № 5. URL: <http://www.nbu.gov.ua/portal/all/herald/2009-05/a2.pdf>
11. Ольховский В. Про академічну свободу і моральний вибір. *Вісник Національної академії наук України*. Загальнонауковий та громадсько-політичний журнал. 2007. № 5. URL: <http://www.nbu.gov.ua/portal/all/herald/2007-05/a3-5.pdf>
12. Науковець А., Находкін М. Проблеми сучасності і мораль науковця. *Вісник Національної академії наук України*. Загальнонауковий та громадсько-політичний журнал. 2006. № 5. URL: <http://www.nbu.gov.ua/portal/all/herald/2006-05/a1-5.pdf>
13. Сидоренко Л. І. Етика науки. Інтернет-сторінка кафедри філософії та методології науки Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua>
14. Українські матеріали та ресурси із академічної доброчесності: <https://www.skeptic.in.ua/integrity/>